

JAANA PARVIAINEN

Liikkeen paradigma

Vuosituhannevaihteesta lähtien kiinnostus liikkeen tutkimukseen on virinnyt vai-vihkaa monilla uusilla aloilla. Perinteisesti lähinnä liikunnan, urheilun ja tanssin tutkijoiden on uskottu tutkivan liikettä. Esimerkiksi kinesiologian ja biomekaniikan tutkimusaloilla on mitattu liikkumisen fysiologisia vaikutuksia ruumiiseen.

Liikeperusteisten käyttöliittymien (*movement-based interfaces*) kehittyessä 2000-luvulla erityisesti Nintendon Wii-konsolin suosion myötä tutkijat ovat alkaneet kiinnostua liikekokemusten roolista pelien immersiossa. Epämääräiseltä vaikuttavan liikkeen tutkimusmenetelmän löytämiseen apua on haettu Rudolf Labanista. Laban oppilaineen alkoi kehittää tanssitaiteessa 1940-luvulta alkaen nykyisin nimellä *effort-shape* tunnettua liikeanalyysiä, jossa kehon liikkeen dynamiikkaa ja laatua kuvataan kinesfääriin rajautuvassa tilassa.

Labanin liikeanalyysi sopii yksilökeskeisen liikkeen tarkasteluun. Sen menetelmällinen luonne istuu kuitenkin huonosti toimijoiden vuorovaikutuksen kuvaamiseen. Tarkoitin esimerkiksi sosiaalisen median interaktiivisuutta kuten Twitteria ja Facebookia, jotka liikkuttavat ihmisiä globaalisti, usein myös kuvitteellisesti ja täysin näennäisesti.

Aikaisemmin tilasta kirjoittanut maantieteen professori Tim Cresswell siirtyi liikkeeseen ja totesi kirjassaan *On the Move* (2006), että tanssintutkimus on avainasemassa, kun etsitään ja kehitetään liikkeen tutkimuksen menetelmiä. Cresswell ja vastanimetty Drexelin yliopiston sosiologian professori Mimi Sheller pohtivat yhtymäkohtia mikroliikkeen eli kehon liikkeiden ja makroliikkeen, kuten liikenteen ja liikkuvuuden, välillä. Perinteisesti liikunnalla ja liikenteellä ei ole nähty olevan mitään tekemistä keskenään, aivan kuin yhteiskunnalliset liikkeet on ymmärretty metaforisessa mielessä irrallaan kehon toiminnallisuudesta.

Lancasterin yliopiston sosiologian professori John

Valokuva: Sami Syrjämäki

”Ehkä emme ensisijaisesti reagoikaan liikkuviin asioihin, esineisiin ja ihmisiin, vaan liikkeeseen, jonka avulla identifioimme ympäristömme olioita.”

Urry julisti kirjassaan *Mobilities* (2007) yhteiskuntatieteissä virinneen liikkumisen tutkimuksen uudeksi 'mobiilisuuden paradigmaksi'. Liikkeen tutkimus on saanut vauhtia sekä liikenteen jatkuvasta kasvusta että informaatio- ja mobiiliteknologian kehityksestä. Teknologian sijaan keskustelu kuitenkin kohdistuu liikkumisen vapauden ja liikkumisen rajoittamisen tematiikkaan eli liikkumisen politiikkaan. Mobiilisuuden paradigman piiriin ovat hakeutuneet matkailua, pakolaisuutta, maahanmuuttoa, kaupunkiympäristöä, liikennettä, infrastruktuuria, ilmastonmuutosta, pyöräilyä ja mobiililyötyä tutkivat.

Uudenlainen liikkeellinen lähestymiskulma näkyy myös taiteentutkimuksessa. Kuvataiteen tutkimuksessa ymmärrys visuaalisuudesta on kiertynyt kuvan esittävyyden ympärille. Jos kuvaa lähestytään liikkeen ja toiminnallisuuden kautta, esimerkiksi graffitikuvien symbolisesta tulkinnasta tulee toissijaista. Graffitimaalari etsiytyy hankaliin ja vaarallisiin paikkoihin jättääkseen itsestään ja kehonsa liikkeestä jäljen muille. Nopeus ja pakeneminen paikalta ovat olennainen osa graffitimaalauksen jännitystä, siksi maalausvälineiden pitää olla helposti käytettäviä ja mukana kannettavia.

Vaikka elokuvaa voisi pitää ilmeisenä kuvallisen liikkeen tutkimuksessa, ovat tutkijat perinteisesti pitäneet tarinankerrontaa ja juonta olennaisempana piirteinä kuin visuaalisen liikkeen vetovoimaa. Toisaalta tutkijat ovat huomanneet, että monille ”katsojille” auki oleva TV on enemmänkin audiovisuaalinen kumppani ja seuralainen, jonka parissa tehdään kaikenlaisia muita askareita ilman syvempää kiinnostusta ohjelmien sisällöistä.

Musiikintutkijat ovat alkaneet kiinnostua siitä, miten kehon liikkeet generoivat ääntä, miten soittajan tai laulajan liike kääntyy soivaksi ääneksi. Esimerkiksi pelkkä sahaus ääni palauttaa mieleemme kinesteettiset tunteukset sahausesta tai sahaus visuaalisen liikkeen. Arkkitehtuurissa Bernard Tschumi ja Daniel Libeskind ovat pohtineet rakennusten ja kaupunkiympäristön tilallisuutta koreografiana, joka ohjaa ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta. Arkkitehdit ”esikoreografoivat” meille monia toiminnallisia mahdollisuuksia, mutta vasta sosiaaliset käytännöt ja tavat vahvistavat rakennusten koreografian. Jopa kirjallisuudentutkimuksessa on alettu pohtia, miten kirjallisuus ja tarinankerronta stimuloivat kinesteettisiä mielikuvia ja siirtymiä paikoista toiseen.

Liike kiinnostaa tutkijoita myös neurotieteissä, aivotutkimuksessa ja evoluutioteoriassa. Esimerkiksi professori Riitta Harin tutkimusryhmä on saanut selville, että käsinkirjoitetun tekstin lukeminen aktivoi aivoissa motorista aivokuorta toisin kuin koneella kirjoitettu teksti. Aivotutkijat ovat havainneet, että reagoimme eri tavalla biologiseen ja mekaaniseen liikkeeseen. Ehkä emme ensisijaisesti reagoikaan liikkuviin asioihin, esineisiin ja ihmisiin, vaan liikkeeseen, jonka avulla identifioimme ympäristömme olioita. Evoluution näkökulmasta on ymmärrettävää, että esiäitimme kykenivät tunnistamaan uhkaavan vaaran tai mahdollisen saaliin jo kaukaa sen liikkeen perusteella.

Myös fenomenologiassa, kognitiotieteessä ja mielen filosofiassa on kiinnostuttu liikkeestä, erityisesti havaitsemisen ja toiminnan suhteesta. Maxine Sheets-Johnstone, Raymond W. Gibbs ja Alva Noë puolustavat käsitystä,

että kehon toiminnallisuus on ensisijaista havaitsemisessa. Esimerkiksi kosketusaistimus ja näkeminen toteutuvat liikkeenä. Tällaisen filosofisen tutkimuksen taustalla vaikuttavat James Gibsonin silmän liikettä koskevat tutkimukset 1960-luvulta alkaen sekä Maurice Merleau-Pontyn ja osin Edmund Husserlin fenomenologiat.

Filosofiassa liikkeen merkityksen pohdinta ei ole tietenkään mikään uusi asia. Väittihän jo Aristoteles, että luonnon tutkimus on mahdollista vain, jos voidaan vastata kysymykseen, mistä liike on peräisin. Koska mitään ei tapahtuisi ilman liikettä, Aristoteleen fysiikan keskeiseksi nimittäjäksi nousi muutoksen ja liikkeen selittäminen. Galilein ja Newtonin liiketutkimusten jälkeen filosofit näyttivät päätelleen, että liikkeestä oli sanottu jo kaikki tarpeellinen. Vasta 1800-luvulta alkaa löytyä kiinnostavia ajattelijoita, jotka siirtävät mielenkiinnon liikkuvista kappaleista liikkuviin ihmisiin ja innostuvat tutkimaan systemaattisesti ihmisen eleitä ja asentoja.

Francois Delsarte esitti, että kehon liikkeitä havainnoimalla voidaan päätellä paljon ihmisen persoonallisuudesta ja siitä, mitä tämä tuntee ja ajattelee. Hän kehitti vastaavuuden lakina tunnetun käsityksen, että jokaista henkistä toimintoa vastaa ruumiin toiminto. Vaikka käsitys onkin vanhentunut, vaikuttaa esimerkiksi aivotutkimuksen taustalla tämänkaltainen oletus. 1900-luvulta löytyy koko joukko kiinnostavia liikkeen teoreetikkoja alkaen Frederik Winslow Taylorin työnteon

tehokkuuteen tähtäävistä liiketutkimuksista ja päätyen Gregory Batesonin kybernetiikkaan.

Monet nykyisistä liikkeen tutkijoista ovat löytäneet nämä liikkeen teoreetikot uudelleen joko soveltamalla heidän teorioitaan tai tutkimalla heidän liikekäsitteistään. Liikkeen tutkimus ei ole vain monitieteinen tutkimusalue, vaan se on muuttanut tutkijoiden asennetta lähestyä asioita. Kun tutkijat aikaisemmin pyrkivät pysäyttämään maailmaan ymmärtääkseen ilmiöitä ja niiden rakenteita, nyt he tarkastelevat liikettä ymmärtääkseen ilmiöitä.

Liikkeeseen ei enää suhtauduta välineenä, jonka avulla siirrytään pisteestä toiseen, vaan se ymmärretään itsessään motiivina, 'motivuksena', joka paljastaa toiminnan affektiivisen, poliittisen ja kognitiivisen luonteen. Esimerkiksi länsimaiden valtavia investointeja liikkumisen teknologian kehittämiseen on vaikea perustella vain pelkällä rationaalisella tarpeella siirtää ihmisiä ja tavaroita paikasta toiseen. Vauhti, myös kuvitteellinen ja visuaalinen vauhti, näyttää tuottavan meille mielihyvää ja jopa kollektiivisen riippuvuuden.

Suomalaiset tutkijat ovat vasta heräilemässä tutkimaan liikettä vuosikymmenen verran muuta eurooppalaista tutkimusta jäljessä. Tuleva vuosikymmen näyttää, onko liikkeen tutkimus ohimenevä tieteellinen "käännös" vai varteenotettava paradigma.

Kuva: Veera-Maija Murtola/Sarastuksia

TUNTU-KOLLEKTIIVI:
SARASTUKSIA
3.-23.3. Zodiak

PETRI KEKONI:
VIHREÄ NOJATUOLI
KAATUVA MAA
12.-27.3. Pannuhalli

LIISA PENTTI:
STAGE ANIMALS
7.-16.4. Pannuhalli

SARI PALMGREN / ANNA ESTARRIOLA:
ANIMAL MOTION / IN & OTHERS
29.4.-9.5. Zodiak

EEVA MUILO:
YHDESSÄ
20.-30.5. Pannuhalli

Z-FREE: TERHI VAIMALA & ERVI SIRÉN
2.-3.6. Zodiak C4

....tanssia
tuntosarvilla....

www.zodiak.fi

ZODIAK

Uuden tanssin keskus
Center for New Dance

